

წისქვილში რომ წავედი

ჩემი დათუნა ახლა ხუთი წლისაა. სამი წლისაც არ იქნებოდა, ერთხელ ეს ამბავი მოვუყევი და მას შემდეგ ალბათ ასჯერ მაინც მექნება ნაამბობი. როგორც კი დავსვამ, აბა, დაწყნარდი, დაშოშმინდი-მეთქი, იმწამსვე ამას მეკითხება:

_ წისქვილში რომ წახვედი, იმისას მომიყვები?

მე, რომ იტყვიან, ყელში მაქვს ამოსული ეს „წისქვილში რომ წავედი“, მაგრამ თუ მინდა, რომ ცოტა სული მოითქვას, თუ მინდა, რომ ოდნავ მაინც განიმუხტოს მისი განუწყვეტელი ფართხალ-ტრიალით დამაბული ჰაერი, იძულებული ვარ, ას მეერთედაც დავიწყო. და დავიწყო მხოლოდ და მხოლოდ ასე, ამ კილოზე:

_ მაშინ, გენაცვალე, ომი იყო. ჩვენა და გერმანელები ვომობდით. თქვენ რომ ახლა დიდ არჩევანში ხართ ხოლმე, არა ეს არ გვინდა, არა ის არ გვინდაო, ჩვენ ხშირად ცარიელი მჭადიც კი მოგვნატრებია. აბა!

ჯერ ხომ სიმინდის შოვნა იყო ცეცხლი, დაფქვა პირდაპირ ცეცხლზე ნავთი ხდებოდა. კარგი მეწისქვილეები ფრონტზე იყვნენ, ბებრებსა და ბიჭბუჭობას კი დღეში თხუთმეტჯერ ეშლებოდათ თითო თვალი. ვერ მოასწრებდნენ ორი-სამი ნაკრაულის ჩამოფქვას და _ აბა, გაილესაო, გადმოაგდებდნენ ქვას. გვეჭირა ათი-თორმეტი წლის ბიჭებს საკოდლები და კაკ-კუკ! კაკ-კუკ! ვურაკუნებდით ალთაბალთას. საფქვავი კი, საფქვავი ემატებოდა. ზოგჯერ კვირაზე მეტხანს ველოდით ხოლმე ჯერს. ერთ წისქვილში რომ ვერას გავხდებოდით, მეორეში მივდიოდით, თუ იქაც არაფერი გამოვიდოდა, მესამისკენ მივძუგძუგებდით. აღმა-დაღმა გვექონდა დაქსელილი მთელი ივრის პირები.

ერთხელ, _ ნოემბერი იყო, ბოლო რიცხვები, _ დავფხვენით ასე, ფუთ-ნახევრამდე შვიდკვირია. ღამით დავფხვენით, გახურებულ ღუმელთან, კაჭუჭის დახლით გახალისებულეებმა. ორ დღე და ღამეს ღუმელქვეშ გვექონდა გაფენილი, მესამე დილას კი, ჯერ არ გათენებულიყო, ჩავყარეთ ტომარაში, ორად გადავყავით, გადავგრიხეთ, გადავიკიდე ხურჯინივით და მიდი, სიბნელეში! _ მივრბივარ წისქვილისკენ და თან აქეთ-იქით ვიხედები, _ აბა, დამინახა თუ არა ვინმემ, რა ყოჩალი ბიჭი ვარ-მეთქი. თითქოს ჩემი ჯიბრით, კაცი არ შემხვედრია გზაზე, წისქვილში კი მთელი ენგიდუნია დამხვდა. ისეთი ყაყანი იდგა ქალებისა, სარეკელას ხმა აღარ ისმოდა. ერთი კი შევედი, თვალი მიმოვაველე, მერე ისევ წამოვიკიდე ჩემი ტომარა _ მე ამ დედაკაცებს ხომ არ ვუყურებ, გაღმა წიქვილში გავალ, იქ დავფქვა-მეთქი, _ და რის ნოემბრის ბოლო, რა ცივი წყალი! ცამეტი წლისა ვარ, შარვალი ტოტებით ყელზე მაქვს შემოხვეული და მიდი-შვილი! მივდივარ და მივაჩქაფუნებ თემოსთავამდე შემოწვდენილ იორს, ნაპირზე გასული, ცოტა ხანს ბაღდადურს ვუვლი გასახურებლად, მერე ვიცვამ და თითქმის მივრბივარ. მაგრამ გაიქეცი, არ გაიქეცი! გაღმა წისქვილშიც ბლომად დამხვდნენ. ერთი ეგ იყო, აქ კაცები სჭარბობდნენ. ისხდნენ ის კაცები, რა თქმა უნდა, მოხუცები, ჩასცქეროდნენ მიწას და ხანდახან თუ გადაუგდებდნენ ერთმანეთს თითო სიტყვას.

მეტი რა გზა მქონდა! ამოვუდგი ჩემი საფეკვავი სხვა საფეკვაებს უკან, დავჯექი და მეც იმ კაცებივით ჩავაჩერდი მიწას.

როდემდე ვიჯდებოდი ასე?! წავედი, სახევებელი და ბელდარები მოვინახულე. წისქვილს ბაღები აკრავს, ის ბაღებიც ჩამოვიარე, გავჩხრიკე, გამოვჩხრიკე. ერთგან წვრილ-წვრილი სტაფილოები ვნახე, მეორეგან _ ტოტზე შემხმარი ატმები, რამდენსამე დაჩამიჩებულ მტევანსაც მივაგენი. საყვავედ დატოვებული კაკლები ხომ იყო და იყო! წამოვალ, ვნახავ, აბა რა ამბავია რიგში-მეთქი. ცოტა ხანს ჩემს ტომარასთან ვტრიალებ. დააყრის ვინმე ცოტა ბლომად და ისევ ბაღებში მივდივარ, _ ხან კაკლებს ვესვრი კეტს, ხანაც ვაშლებზე ვიბლოტები. ერთი საათი კიდევ იქნებოდა დღე და, ჩემი ჯერიც მოვიდა. ერთ მოხუცს აქვს დაყრილი სამი ლიტრა, ის ჩამოვა და მე უნდა დავაყარო. და აი, სწორედ ამ დროს არ მოვარდება ერთი თეთრცხენიანი კაცი! ცხენზე ორი, თითქმის სავესე ტომარა აქვს გადაკიდებული. თვითონაც ზედა ზის. ყელეზჩაქმუქნული ჩექმები აცვია, გაპრიალებულ, შემელოტებულ თავზე თუშური ქუდი ჰხურავს. იმ ქუდზე მეტყვეობის თითბრის ნიშანი უკეთია. ხელში ძველებური ტარმოჭედილი მათრახი უჭირავს. გადმოხტება, ცხენს წისქვილის დერეფნის ბოძზე მიაბამს და დაჭარხლებული, დაბიჟინებული, მათრახის ჩექმაზე ტყაპუნით შედის მეწისქვილის ოთახში. იქიდან ჯერ შეხვედრით ნასიამოვნები ადამიანის ამოძახილები მოისმის, მერე კარში გამოიხედავენ, _ მეწისქვილე და ის კაცი თვალებით მე მომძებნიან და ისევ შიგნით შედიან.

მათ გამოხედვაში ცუდი რაღაც ვიგრძენი, ცოცხალი თავით ჩემს ჯერს არავის დავუთმობ-მეთქი; დავავლე ჩემს ტომარას ხელი, ავედი ზემოთ და იმასლა ველი _ ჩამორეკოს, რომ ხვიმირაში გადავუშვა. მაგრამ იმ მათრახიანმა კაცმა და მეწისქვილემ ცხენიდან გადმოღებული ტომრები შემოიტანეს. მათრახიან კაცს მათრახი მკლავზე აქვს ჩამოკიდებული. მეწისქვილე შორიდანვე ხვდება, რა გუნებაზეც ვდგავარ ხვიმირასთან და იქიდანვე მეძახის:

_ გადმო, გენა, გადმო. მეტყვევებისაა, ამ კაცს უნდა დავუფჟვათ.

ცეცხლი მომედო და მუხლები ამითახთახდა. მინდა, ათასი რამე ვუთხრა, ვუთხრა კი არა, ვუყვირო: რათა, კაცო, რა სამართალია ეს?! მე რომ ახლა არ დავაყარო, როდისლა წავიდე შინ! ხომ დამიღამდა! თანაც პურის გემო არ მინახავს დღეს! მაგრამ ვერაფერს ვამბობ. მუხლზე შემოდებულ ტომარას მარწუხებივით ვუჭერ ხელებს და გაბოროტებული თვალებით ვიყურები ძირს. მეხივით ჩამოვარდება ზარი. მეწისქვილე ჭოჭონაქისკენ წავიდა და ახლა იქიდან მიყვირის:

_ გადმო, ბიჭო, არ გესმის! ყრუა ეს მამამაღლიშვილი?

მათრახიანი კაცი ერთ ტომარას აიღებს, ხვნეშით ამოვა მაღლა, თან მათრახი ისევ მაჯაზე დაჰკაკუნებს. მხარულით მეწევა გვერდზე, მეწევა კი არა, მაგდებს. ჰოდა, აი აქ კი ამოხეთქა ტირილმა და ყვირილმა ერთად:

_ რათა, კაცო, რათა!

_ რათა და, თავი რომ გექცეს ქვათა, კაი გაუგონარი შენა ჰყოფილხარ! _ მიყვირის მეწისქვილე. მერე ისევ მათრახიან კაცს მიუბრუნდება, _ მიდი, დააყარე, რას უყურებ მაგ ლაწირაკსა!

მე ახლაც არ ვიცი, რა მოხდა. თვითონ ვერ შეიკავა იმ მატრახიანმა კაცმა თავი, თუ მე ვკარი მხარი თუ მუხლი. ტომარა გააგდო, ხელები ჰაერში გაასავსავა, უკან გადავარდა და იქ, ძირს, მძიმედ გაადინა ზღართანი საჯდომით...

ხომ არ დაგავიწყდათ, ამ ამბავს დათუნას რომ ვუყვები? აქ ის წამოხტება და სიხარულით გადაკოტრილდება ხალიჩაზე, მერე მოვა, ისევ იღლიაში შემომიფუთფუტდება და იქ გაყურდება თვალეზგაბრწყინებული.

მე განვაგრძობ:

_ ჰოდა, გაადინა ზღართანი საჯდომით, ვიღაცებს სიცილი წასკდათ. აქ ხალხი იცინის ჩემზეო. წამოვარდა, შემოხტა მაღლა და ის მატრახი _ ერთი თუ ორი გადამიჭირა და გადამიჭირა თავს ზემოდან, ბეჭებში. მაშინ კი ნამდვილად დავეჯახე, და დავეჯახე ისეთი გამეტებით, რომ თუნუქის რკალს გადააწყდა, იქიდან საფქვილე ყუთზე გაადინა ბრაგვანი, ყუთი ამობრუნდა და ჩანჩქერით წამოსულ ფქვილში გაეხვია გულაღმა გადაფეხვილი.

აქ ერთხელ კიდევ შეჰყიჟინებს და გადაკოტრილდება დათუნა.

_ ისიც დავინახე, როგორ დაიფრუტუნა და გააქნია თავი, როგორ გაისვა მაჯა სახეზე... და როგორც კი ჩემკენ წამოვიდა მთვრალივით ნაბიჯარეული, გინებით _ მოსარიდებლად გადავხტი უკან. მაგრამ აქეთ კედელს მივაწყდი. შემოვბრუნდი, აქეთაც კედელი იყო, მტვრიანი თუ ფქვილიანი, ბრმასავით მივუსვ-მოვუსვი ხელები, ალბათ ქვის მოგლეჯა მინდოდა. ვიგრძენი, რომ რაღაც მძიმე და ცივი საგანი მომხვდა ხელში. ვნახე, ურმის ღერძი იყო, თვლების ხახუნით ბოლოებჩაჭდული რკინის ღერძი, მთელი ძალით დავეჭიდე, ავწიე მაღლა, შევბარბაცდი, მაგრამ გავძელ... და დავინახე, როგორ გაჩერდა ფქვილით შეგანგლული მატრახიანი კაცი და ნამდვილი შიში, შორიდანვე შესამჩნევი შიში ჩაუდგა თვალეზში.

მერე ვიღაცები გვეცნენ მეც და იმასაც. მე გარეთ გამათრიეს, იმ მძიმე ღერძის წართმევასაც მიპირებდნენ იქვე, მაგრამ, სანამ კარგა მანძილზე არ გამაცილეს წისქვილს, ხელი არ გავუშვი. იქ ცოტა დავმშვიდდი, ფიქრის საშუალება მომეცა და ტირილი დავიწყე. მარტო ჩემი თავი კი არ შემეცოდა, შემეცოდნენ: ჩემი ძმა, ჩემი და, დედაჩემი და უხმო ტირილი დავიწყე. რომ მნახეს ტირისო, იმ სხვაგნებურებსაც შევეცოდე და დამიყვავეს: _ კარგი, შვილო, რაც მოხდა, მოხდა, მოითმინეო. თანაც გამომკითხეს: ვინ ვიყავი, ვისი შვილი ვიყავი. მამაჩემის ხსენებაზე თავის ქნევასა და სინანულს მოჰყვნენ: აფსუს, ვაჟკაცო, აფსუს, რა კაცი იყო! ცოტა ხნის მერე მეწისქვილეც მოვიდა, ჩემდაგასაოცრად, გაღიმებული, ენადამტკბარი. ეს რა კრაზანა ბიჭი ჰყოფილხარ, რა უქენი იმოდენა კაცსაო. წამო, რაც მოხდა, მოხდაო, უნდა შეგარიგოთ, ეგა და მამაშენი ძმაკაცები ყოფილანო. ამ ლაპარაკში იყო, რომ ის მატრახიანი თვითონ მოვიდა ჩვენთან. ტასაცმელი გაებერტყა, მაგრამ მაინც ეტყობოდა, ფქვილში რომ იყო ნაგორავები, იმანაც გამიღიმა და ხელი გამომიწოდა _ შევრიგდეთო. მივხვდი, მამაჩემის სახელმა დაატკბო ყველანი, და ისევ ცრემლი წამსკდა. აბა, ეგეთია კარგი მამა!

დათუნა ქვემოდან შემომცინის.

ძალის-ძალით გამაწვდევინეს ხელი. წამიყვანეს მეწისქვილის ოთახში. პატარა სუფრა გაშალეს, მეც გვერდით დამისვეს. პურიც მაჭამეს და ღვინოც დამალევიანეს, მაგრამ ჩემი სიმიწი მანც დასაფქვავე დამრჩა. იმ მათრახიანი კაცისა ეყარა. ის კი, კარგა შელამებული იყო, მაშინ ძლივს ჩამოვიდა. აჰკიდა ცხენს, ჰაიტ, ვირისთავო, წამომკრა კეფაში, ახლა უკვე ხუმრობით, ხომ მცემო, არა, ხომ მცემე, შეგრჩეს, შვილო, შეგრჩესო, _ და წავიდა.

მე კი დავრჩი იმ ღამეს წისქვილში. დავფქვი, მოვიკუნჭე ერთ კუთხეში ჩემი ტომრიანად და ისე ვიყავი მთელ ღამეს. დარდი მაქვს: ჩვენებმა ხომ არ იციან, აქ რომ ასე ვარ. ძალიან შეწუხდებიან-მეთქი. სხვა მესაფქვავეებს ტომრებზე მიწოლილებს სძინავთ, მეწისქვილეც კი წაიძინებს ხამუშ-ხამუშ, მე კი ეს დარდი არ მასვენებს. ჩამთვლემს და გავახელ თვალებს. წამოვდგები, გარეთ გავდივარ, აბა, თენდება თუ არა-მეთქი, რას შეატყობ, კუნაპეტი ღამეა. წისქვილის ხმა ისმის, მეტი არაფერი. ბოლოს ძილში ჩამესმა: ვიღაცა იძახდა _ გათენებულა კიდეცაო. წამოვხტი, კარი გავადე. მართლაც და, თითქოს ჯანდი რამ გათხელდაო, აგრეა ნაცრიატები. მაშინვე გადავიკიდე ჩემი ტომარა და წამოვედი. მეწისქვილემ მითხრა, რა გეჩქარება, ბიჭო, მოიცა, ცოტა ინათოსო. მაგრამ მე რაღა დამაყენებდა! მივეც თავი ბალებს და მოვდივარ. თანდთან უფრო მკაფიოვდება ხეები, მიწა, ბალახები. როგორც გითხარი, ნოემბრის ბოლოა, ნისლი ბარშია ჩამოსული და სცრის, თუ ის ნისლი მედება სველად სახეზე!

ბალების მერე ნასიმიწიანარია, იმ ნასიმიწიანარში ხმელი შალაფა დგას. მივარღვევ, მივბარგანაობ. გავალ იქითა მხარეს, შევიქაქანებ და, ბიჭოს, ეს რა არის?! ორმოციოდე ნაბიჯზე სამი ლანდი ტრიალებს. ძალები არიან, ძალებს აქ რა უნდათ! მგლები და... ეე, გამახსენდა. აქ ცხენი ეგდო, არ ვიცი, თათრებს მოუკვდათ თუ იორმა დაახრჩო. ნამდვილად მგლები არიან და იმ ცხენს ჭამენ-მეთქი. შიშმა ამიტანა. რა ვქნა, უკან მივბრუნდე და გავიქე? ვაითუ უფრო გამომიდგნენ. არა და... ჩავჯექი. კბოდეა პატარა, იმას ვეფარები. თან ფრთხილად, ფრთხილად ქვებს ვილაგებ კალთაში. ისინი კი ფაციფუცობენ, ერთმანეთს ახტებიან, სამნი არიან. თანდათან უფრო იკვეთებიან ნისლიდან.. და უცებ _ გაშემდნენ, სამივემ ჩემკენ მოიხედა. მერე ერთმა შეიწკმუტუნა, შეხტა, ჰაერშივე შებრუნდა და მთებისაკენ წავიდა ხტუნვა-ხტუნვით. ის ორიც დაედევნა _ უხმოდ, ძუნძულით.

კარგად რომ გათენდა და ნისლმაც ზევით-ზევით აიწია, მაშინ ძლივს გავბედე ადგილიდან დამვრა, გადავიკიდე ტომარა, ჩავუარე იმ დაჯიჯგნილ ცხენს. ვფიქრობ: ეს რა ამბები გადამხდა ამ ერთ ღამეში-მეთქი. გავედი რიყეზე და ვხედავ _ ორნი გამოდიან წყალში, ჩემი ძმა და ჩემი ბიძაშვილი.

_ ეე! _ ვუყვირი მე.

_ ეე! _ მიყვირიან ისინიც და ფეხსაცმელს იქნევენ ჰაერში.

*

დათუნა კალთაში გადამიწვება გულადმა. უხარია, მათრახიანმა კაცმა რომ არ მომკლა, მგლებმა რომ არ შემჭამეს. ჩემი მეუღლე კი მკაცრი მასწავლებელივით დაგვადგება თავზე:

_ ნუთუ არ შეგიძლია, მაგოდენა არ დაიღრიალო? ანდა, უბრალოდ, სწორად დასხდეთ?

მე და დათუნა წამოვსხდებით, ერთი ასეთი შემოხედვაც და დათუნა თავისი საწოლისკენ მიიძურწება, მე ჩემი სამუშაო მაგიდისკენ მივაფრატუნებ ფლოსტებს...